

Nr 227.

Af herr **Petrén** om införande af proportionellt valsätt vid val af utskott inom landsting.

Vid fjolårets riksdag väcktes inom Andra kammaren motionsvis fråga om åvägabringande af utredning, i hvad mån ett proportionellt valsätt låte sig genomföra vid å landsting förekommande val. Under hänvisning till att ett dylikt valsätt dåmera genomförts vid val till Riksdagens utskott uttalade motionären sig för att, så snart yrkande därom framställdes, enahanda valmetod måtte inom landstingen komma till användning vid utskottsval äfvensom val af styrelser och revisorer.

Konstitutionsutskottet afstyrkte utan meningsskiljaktighet den sålunda gjorda hemställan under framhållande, att med frågan om införande af proportionsprincipen vid val inom landstingen borde anstå, till dess det under tillämpningen af de nya bestämmelserna rörande landstingens sammansättning visat sig, huruvida något behof af en ändring i sådant syfte verkligen förelåge. Vidare erinrade utskottet, att frågan om införande af proportionellt valsätt vid val inom stadsfullmäktige syntes äga så nära samband med det väckta spörsmålet, att vid dettas upptagande till pröfning nämnda fråga näppeligen kunde lämnas obeaktad. Utskottet påpekade tillika, att i betraktande af den öfvervägande opolitiska karaktär af de ärenden, som landstingen hade att handlägga, de skäl, som varit afgörande för införande af proportionella val till Riksdagens utskott, icke kunde anses gälla i fråga om motsvarande val inom landstingen, och att beträffande landstingen åliggande val af nämnder, ledamöter i styrelser och revisorer m. m. förtjänade erinras, att vid de inom Riksdagen förekommande val, som kunde anses med vissa af dessa jämförliga, majoritetsprincipen tillämpades.

Erfarenheten från fjolårets landstingssammanträden torde beträffande åtskilliga län hafva bestyrkt riktigheten af motionärens uppfattning om önskvärdheten af att ett proportionellt valsätt måtte komma till användning äfven vid val inom landstingen. Frågan härom lär ock redan under fjol-

årets landstingssammanträden hafva offentligen bragts på tal inom mer än ett län.

Sedan valen till landstingen på grund af dessas politiska funktion numera i allmänhet ske på basis af de politiska partisammanslutningarna inom landet, är det helt naturligt, att, såsom ock inom samtliga län torde hafva skett redan vid fjolårets landstingssammanträden, de särskilda landstingens ledamöter uppdelas sig i fast organiserade grupper efter motsvarigheten af de politiska partier, af hvilka de invalts i tinget. I och med tillkomsten af en dylik partigruppering gör sig emellertid inom de olika grupperna själfallet gällande en önskan att få i förhållande till partiets styrka äga medbestämmanderätt vid utseende af de utskott, som förbereda de inom tinget förekommande ärenden; och i samma mån ett dylikt inflytande förvägras minoritetsgrupperna, framstår ock behovet af en proportionell valmetod vid dylika val i en allt tydligare dager. Såsom ofvan antydts, torde erfarenheten från fjolårets landstingssammanträden i mer än ett län tydligt ådagalägga önskvärdheten af bestämmelser, som i detta hänseende åt förefintliga minoritetsgrupper trygga ett skäligt inflytande.

Till belysning af partigrupperingen inom de olika landstingen efter 1910 års nyval lämnas här nedan följande, ur tillgängliga uppgifter hämtade sammanställning:

Landstingsområden.	Antal valda landstingsmän.			
	Moderata.	Liberala.	Socialdem.	Öfriga.
Stockholms	32	13	7	—
Uppsala	20	10	3	—
Södermanlands	23	15	9	—
Östergötlands	40	14	5	1
Jönköpings	34	14	3	—
Kronobergs	26	9	2	—
Kalmar, norra	16	4	2	—
Kalmar, södra	28	8	—	—
Gottlands	19	8	—	—
Blekinge	23	13	3	—
Kristianstads	26	24	3	1
Malmöhus	55	18	21	1
Hallands	26	13	1	—
Göteborgs och Bohus	32	19	1	2
Elfsborgs	48	23	2	—
Summa:	448	205	62	5

Landstingsområden.	Antal valda landstingsmän.			
	Moderata.	Liberala.	Socialdem.	Öfriga.
Transport	448	205	62	5
Skaraborgs	45	16	1	—
Värmlands	21	37	8	—
Örebro	20	25	7	—
Västmanlands	21	13	8	—
Kopparbergs	19	25	9	1
Gäflborgs	17	22	13	—
Västernorrlands	32	25	5	—
Jämtlands	11	15	1	—
Västerbottens	15	19	1	2
Norrbottnens	16	16	8	3
Summa	665	418	123	11

En närmare granskning af dessa sifferuppgifter utvisar; att medan absolut majoritet för närvarande innehafves af det moderata partiet i 15 län och af det liberala partiet i 3 län, dylik majoritet icke innehafves af något parti inom öfriga 7 län.

Att det för ett fruktbringande arbete inom landstingen är af ej ringa vikt, att de allmänna åskådningar i sociala och ekonomiska spörsmål, som representeras af de olika politiska partigrupperna, komma till uttryck äfven vid beredandet inom landstingen af där förekommande ärenden, torde näppe- ligen kunna bestridas. På grund af den begränsade tid, som står lands- tingen för deras arbeten till buds, är det merendels sed, att vederbörande utskottsbetänkanden icke befordras till trycket, utan endast muntligen och i största korthet refereras vid ärendenas plenibehandling; och synes det just med hänsyn härtill vara för landstingens vidkommande särskildt angeläget, att de olika åskådningar, som finnas företrädade inom tingen, ock blifva vederbörligen representerade under det förberedande utskottsarbetet.

Om ock starka skäl kunna tala för införande af proportionellt val- sätt äfven vid val af förberedande nämnder inom stadsfullmäktige, synes dock, fränsedt de allra största städerna, behovet häraf ännu icke hafva gjort sig gällande med samma styrka som beträffande landstingen. Medelst annan inom denna kammare redan afgifven motion har emellertid äfven berörda spörsmål blifvit underställt denna Riksdags pröfning.

Att utsträcka användningen af en proportionell valmetod att omfatta äfven utseende af nämnder, ledamöter i styrelser och revisorer m. m., synes på det af konstitutionsutskottet vid fjolårets riksdag anförda skäl icke vara

lämpligt. Då beredande af dylika inom landstingen förekommande val, såsom merendels torde vara fallet, uppdragits åt ett särskildt valutskott, torde i och med dettas tillsättande efter en proportionell valmetod, behovet af en dylik utsträckning af valmetodens användning ej komma att visa sig nödig.

De bestämmelser i landstingsförordningen, som hafva afseende å ärendens hänskjutande till behandling af utskott och sättet för dessa utskotts väljande, återfinnas i §§ 38 och 39. Förstnämnda lagrum lyder: »Där ett eller flera ämnen äro af den beskaffenhet, att de fordra en närmare utredning, må landstinget kunna åt vissa sina ledamöter öfverlämna dessa måls förberedande behandling.» Enligt det senare lagrummet skall vid val, som med slutna sedlar verkställas, lotten skilja mellan dem, som erhållit lika röstetal.

De olika landstingens arbetsordningar innehålla dessutom närmare, sinsemellan ganska växlande föreskrifter om tillsättande af särskilda utskott för ärendenas förberedande behandling.

För införande af ett proportionellt valsätt vid utseendet af de inom landstingen förekommande utskott erbjuda sig tvenne utvägar. Nämnda syftemål kan nämligen vinnas *antingen* genom en omformulering af § 38 i landstingsförordningen i sådan riktning, att, då landsting öfverlämna ärenden för förberedande behandling åt vissa sina ledamöter, dessa skola utses efter en proportionell valmetod af viss angifven beskaffenhet, jämte en af denna omformulering betingad ändring af nästföljande paragraf, *eller ock* genom allenast en sådan omformulering af sistnämnda paragraf, att därigenom möjliggöres för landsting, som så önska, att medelst särskilda bestämmelser i sina arbetsordningar införa ett proportionellt valsätt vid utskottsvalen. Den nuvarande affattningen af 2 mom. i 39 § af landstingsförordningen torde nämligen för närvarande lägga hinder i vägen för ett dylikt tillvägagående.

Den förra utvägen är gifvetvis den för det afsedda syftemålets ernående mest effektiva. Emot dess anlitande kan visserligen anföras, *dels* att, då frågan om inom landsting förekommande ärendens förberedande behandling af utskott icke blifvit i förordningen närmare reglerad, den ifrågasatta omformuleringen icke lämpligen kan äga rum, *och dels* att, då behovet af det ifrågasatta valsättet i ett eller annat län till äfventyrs ännu ej gjort sig gällande, det icke skulle vara lämpligt att genom en dylik ändring framtvinga ett obligatoriskt användande af ett sådant valsätt.

Då emellertid, på sätt ofvan antydts, i de särskilda landstingens arbetsordningar allmänt torde finnas inrymda bestämmelser om en förberedande

utskottsbehandling af förekommande ärenden, samt behovet af det ifrågasatta valsättet i allt fall snart nog torde komma att göra sig kännbart äfven inom de län, där så ej hittills skett, synas mig de återopade omständigheterna dock ej böra utgöra hinder för genomförande af de i första hand ifrågasatta ändringarna uti ifrågavarande förordning.

Skulle emellertid dessa ändringar icke nu anses böra genomföras, torde det i allt fall vara af vikt, att den i andra hand ifrågasatta omformuleringen af § 39 i förordningen snarast kommer till stånd, så att hinder ej må förefinnas för landsting, som så vilja, att i sina arbetsordningar införa bestämmelser om proportionella utskottsval.

För den händelse förstnämnda alternativ skulle väljas, torde olika meningar väl kunna yppas om hvilken valmetod som bäst lämpar sig för det ifrågavarande ändamålet. Enligt min uppfattning skulle det vara lämpligast att i sådant hänseende använda den metod, som gäller vid val af Riksdagens utskott. Genom förbudet att å valsedel verkställa strykning af däri förekommande namn vinnes den betydelsefulla förmånen, att valen icke blifva tidsödande, och med den starka partisammanhållning, som redan nu utmärker de särskilda grupperna inom landstingen, torde ej någon betänklighet för en sådan valmetods användning föreligga.

Tydligt är, att i händelse det först angifna alternativet skulle vinna Riksdagens bifall, tiden för ändringarnas ikraftträdande bör bestämmas så, att vederbörande landsting hinna vidtaga de ändringar i sina arbetsordningar, som däraf kunna föranledas.

Med hänsyn till de olika möjligheter, som sålunda erbjuda sig för ernående af det med motion afsedda syftemålet, har jag ej ansett mig böra föreslå någon viss formulering af de ifrågavarande lagrummen, utan torde det ankomma å konstitutionsutskottet att alltefter den uppfattning, som inom detta gör sig gällande, verkställa nämnda formulering.

Med stöd af hvad jag sålunda anfört, tillåter jag mig hemställa,

att Riksdagen måtte för sin del besluta sådana ändringar i kungl. förordningen om landsting den 21 mars 1862, som för införande inom landstingen af ett proportionellt valsätt vid val af utskott för förberedande behandling af därstädes förekommande ärenden finnas erforderliga.

Stockholm den 27 januari 1911.

Bror Petré.